
DEĞERLENDİRMELER

Menz, Astrid, *Gagausische Syntax-Eine Studie zum kontaktinduzierten Sprachwandel Wiesbaden, 1999, 235 s.*

Türk dünyasının geniş coğrafyası içinde son on yıla kadar hemen hemen pek az tanıdığımız Gagavuzlar hakkında çeşitli yazı ve kitapların Türk okuyucusuna bir hayli bilgi aktardığını görüyoruz. Özellikle Gagavuz öğrencilerin Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim görmeleri, Türkiye Türkçesine çok yakın bir konuşma diline sahip olmaları, Bulgaristan yoluyla Türkiye’ye kolayca gelip gitmeleri bir yana, birçok araştırmacımızın oralara gidip farklı konularda derlemeler, araştırmalar ve gözlemler yapmaları sayesinde insanlarımızın Gagavuzları daha yakından tanımalarını sağlamıştır.

Gagavuzların ilginç özelliklerinin sadece Türkiye sınırları içinde tanınıp bilinmediğini, Türkiye dışında da ilginin büyük olduğunu, doktora konuları arasında yer aldığını ortaya konan çalışmalardan anlıyoruz.

Almanya’nın Mainz Üniversitesi’nde böyle bir araştırmayı doktora çalışması olarak tamamlayan Astrid Menz’in kitabı, bunu kanıtlayan güzel bir belge... Gagavuz Türkçesini ele alan araştırmacı, dil bilgisi ile ilgili bütün özellikleri, bu kitabında çok teferruatlı bir biçimde değerlendirmiştir. Böylece bir yandan Gagavuz Türkçesinin kendi kelime varlığı ve özellikleri ortaya çıkarken, diğer yandan Türkiye Türkçesi ile olan farklılıkları, Rusçadan alınan kelimeler ve Rusça’nın dile etkisi ayrı ayrı üzerinde durulan konular olmuştur. Bu tür bir çalışma bize, bir dilin nasıl araştırılması gerektiği konusunda sağlam ve tutarlı yolu gösteriyor.

“Gagavuz Cümle Bilgisi” başlığını taşıyan elimizdeki bu kitap, her ne kadar Almanca olarak yayımlanmışsa da, biraz önce belirttiğimiz gibi, Türkiye Türkçesine çok yakın özelliklerle dolu olması, örnek metinlerin ve cümlelerin Lâtin kökenli harflerle transkripsiyonlu olarak verilmesi, Türk okuyucusunun fazla bir

zahmete girmeden bu eserden yararlanmasını sağlıyor. Her alt bölümde bol bol aktarılan örnek cümleler ve kitabın sonunda yer alan Halk Bilimi ile ilgili metinler dolayısıyla Gagavuz Türkçesini okuyup anlamak çok kolaylaşıyor. Her örnek cümlenin italik harflerle basılıp, hemen altında dil bilgisi ile ilgili özelliklerin gösterilerek Almanca çevirilerinin verilmesi, okuyucuya bir hayli rahatlık veriyor ve işlenen konuyu daha kolay anlamasına yardımcı oluyor.

Kitabın giriş bölümünde yöntem ve teknik konusunda bilgi verildikten sonra, Gagavuz Türkçesinin tahlillerine geçildiğini görüyoruz. Cümlenin özellikleri, parçacıkları, soru ve olumsuzluk hâlleri çeşitli kelime türleri, ismin hâlleri ve daha birçok husus en ince noktasına kadar ele alınmıştır. Yapının daha iyi anlaşılması için değişik örnek cümlelere yer verilip, bu örnek cümle üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca sık sık Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılan özellikler için farklı kaynak eserlerden yararlanıldığı, verilen dipnotlardan anlaşılabilir.

Gagavuz Türkçesi ile ilgili çalışmaların Avrupa'daki en eskilerinden başlayıp en son araştırmalara kadar bütün yazı ve kitapları elden geçiren Astrid Menz, bu değerli araştırması dolayısıyla Mainz Üniversitesi'nin 1998 yılı ödülüne lâyık görülmüştür. Gerçekten çok yararlı bir kitap ve Türk dünyasına olumlu, büyük bir katkı.

Kitapta bu geniş tahlil bölümünden (s. 15-123) sonra çok geniş bir bibliyografya yer alıyor (s. 125-133). Daha sonra metinlerin derlendiği kaynak kişiler hakkında bilgiler ortaya konmuş ve bir sayfa Gagavuz Türkçesi metin aktarılırken hemen karşısındaki sayfada Almanca çevirisine yer verilmiştir. Bu şekilde okuyucu tahlil bölümünde ilgilendiği araştırma hususuna daha yakından bakabilmekte; örnek cümlelerin önünü ve arkasını okuyabilmektedir. Bu metinler bir halk bilimcinin derleyebileceği parçalar olup, günlük yaşayışın değişik görüntülerinden ve karşılıklı konuşmalardan oluşmaktadır (s. 135-231). Kitap bir dizin ile sona ermektedir (s. 233-235).

Türk dünyasının az bilinen Gagavuz Türkçesi üzerinde böyle önemli bir araştırmayı ortaya koyan Astrid Menz'i kutluyoruz. Bu yolda yapacağı olumlu gayretlerini destekliyor, çalışmalarının daha birçok karanlık noktayı aydınlatacağına inanıyoruz. Yeni araştırmalarının genç Türk bilginlerine yol göstereceğinden eminiz ve bunları heyecanla bekliyoruz.

Ar. Gör. Şeref Öz